

❖ Aanleiding (in deel A van het rapport)

In 2003 wordt de homoseksualiteit voorwerp van intensieve bespreking op de vergadering van de classis Zwolle. In 2005 bereikt de zaak via een bezwaarschrift de particuliere synode van het Noorden. Deze oordeelt dat noch de kerken, noch homoseksuele broeders en zusters gediend zijn met deze weg. Zij vraagt de classis Zwolle het onderwerp opnieuw aan de meerdere vergadering voor te leggen maar dan via een instructie. Op die manier kan de 'gevoelige' materie van de homoseksualiteit kerkbreed en grondig aan de orde komen. Aldus geschiedt.

Via de particuliere synode van het Noorden komt de homoseksualiteit op de agenda van de generale synode van 2007. Deze besluit tot het instellen van een studiec commissie die (in hoofdzaak) als opdracht krijgt de kerken te dienen met:

1. een rapport waarin een Bijbels verantwoorde visie wordt gegeven op homoseksualiteit en homoseksuele relaties, om de generale synode van 2010 in de gelegenheid te stellen hierover een kerkelijke uitspraak te doen;
2. een pastorale handreiking, die op basis van de onder 1. genoemde visie aandacht schenkt aan alle relevante aspecten van de vraag naar de plaats die homoseksuele broeders en zusters in de gemeente van Christus innemen en de pastorale zorg voor hen.

De studiec commissie kan de synode van 2010 niet dienen met een rapport zoals was gevraagd. Daarop besluit de generale synode van 2010 een nieuwe studiec commissie in te stellen met in hoofdzaak dezelfde opdracht.

❖ Visiedocument 'Homoseksualiteit en homoseksuele relaties' (deel B van het rapport)

I. Homoseksualiteit in kerk en samenleving

Binnen de kerken wordt verschillend gedacht over homoseksualiteit. Dat staat niet los van ontwikkelingen in de samenleving. Seksualiteit is sinds de jaren zestig van de vorige eeuw meer in het teken van geluks- en genotsbeleving komen te staan en minder in het teken van de voorplanting. Zij heeft een plaats binnen relaties die niet per se bedoeld zijn als verbond tot levenslange liefde en trouw. Seksualiteit is geen ethisch ijkpunt meer. Waar de kerk dit nog wel als zodanig hanteert, wekt dat argwaan. Deels is dat te begrijpen in het licht van hypocrisie en misbruik binnen de kerk.

Intussen bestaat er in de samenleving een breed gedragen acceptatie van seksuele relaties tussen personen van gelijk geslacht. De overheid faciliteert en stimuleert deze met haar wetgeving. Dit heeft de emancipatie van homoseksuelen sterk bevorderd. De homobeweging bestrijdt niet alleen discriminatie van homoseksuelen maar ook traditionele ethische opvattingen, zeker wanneer die op de Bijbel gebaseerd zijn.

Deze ontwikkelingen gaan niet aan de kerken voorbij. Visies veranderen, vanzelfsprekendheden verdwijnen, verwarring en verwijdering roepen spanning op. Deze spanning wordt vooral gevoeld door de homoseksuele broeders en zusters in de gemeenten. Zij zijn in het verleden meer dan eens onheus bejegend, met alle gevolgen vandien. Wij willen met hen meeleven. Alleen al de gedachte dat zij minder zouden zijn dan een ander, stelt ons schuldig voor God.

Ontkenning noch relativering van de problematiek helpt ons verder. Bezinning is nodig. De kerk zoekt daarbij haar houvast in het Woord van God. Dat is richtsnoer en maatstaf voor geloof en leven. Dan kan wel een leefwijze van een naaste voorwerp van beoordeling zijn, maar de naaste zelf nooit voorwerp van véroordeling. Wij verzetten ons tegen elke vorm van geweld tegen homoseksuelen.

II. Terminologie en cijfers

Homoseksuele *gevoelens* duiden op seksuele gevoelens voor iemand van hetzelfde geslacht. Volgens onderzoek onder de Nederlandse bevolking komen deze gevoelens in enige mate voor bij zes procent van de mannen en vijftien procent van de vrouwen. Wanneer deze gevoelens blijvend zijn, spreken wij over een homoseksuele *gerichtheid* (ook wel 'oriëntatie' of 'voorkeur'). Dan worden als cijfers genoemd: drie procent van de mannen en één procent van de vrouwen. De aanduiding 'homofilie' is niet gangbaar meer. Het woord 'geaardheid' gebruiken wij ook liever niet. Dit woord suggereert te massief een biologisch bepaalde seksuele voorkeur. Wanneer iemand zichzelf als homoseksueel persoon ziet en profileert, spreken we van een homoseksuele *identiteit*. In de praktijk gaat dat doorgaans gepaard met intieme homoseksuele *omgang* (in het rapport ook 'handelen' en 'gedrag').

III. Achtergronden

Al vanaf de klassieke oudheid wordt gezocht naar een verklaring van homoseksuele gevoelens. Die herkende men toen ook al. In het huidige debat speelt de wetenschap van de biologie een grote rol. Biologische verklaringsmodellen leggen het accent op het aangeboren-zijn van een homoseksuele gerichtheid (*nature*). Deze gerichtheid moet dan worden gezocht in hormonen, hersenen, genen of een combinatie daarvan.

Ouder is de verwijzing naar psychosociale factoren. Daarbij kan worden gedacht aan aangeleerd gedrag en de invloed van de omgeving (*nurture*). Soms wijzen theorieën op een stoornis in de ontwikkeling van kind naar volwassene.

Als verklaringmodel moet ook nog worden genoemd: homoseksualiteit als uiting van verzet tegen de gevestigde maatschappelijke orde. Wetenschappers blijven ten aanzien van het ontstaan van een homoseksuele gerichtheid spreken van een complexe wisselwerking tussen 'nature' en 'nurture'.

Er is gezocht naar mogelijkheden van een ombuiging van de homoseksuele naar een heteroseksuele gerichtheid. In het algemeen geldt dat iemand die van jongs af aan een homoseksuele gerichtheid heeft, deze niet of nauwelijks kan veranderen. Anders ligt dat soms bij iemand die door een bepaalde ontwikkeling in zijn latere jeugd jaren deze oriëntatie heeft ontwikkeld. Hoe dit ook zij, noch lichamelijke, noch psychische, noch maatschappelijke factoren zijn de norm voor ons handelen. De mens heeft een wil en is verantwoordelijk voor de wijze waarop hij met zijn constitutie omgaat. Juist met het oog daarop belijdt de kerk dat de norm voor ons handelen gevonden wordt in Gods Woord.

IV. Gelovige omgang met de Schriften

De studiec commissie moest in de opdracht van de synode studeren 'binnen het raam van de gereformeerde Schriftbeschuiving'. Deze was eveneens leidend in het rapport 'Vrouw en ambt' (1998). Dan komt aanvaarding vóór beschouwing: de Geest die sprak door profeten en apostelen, is dezelfde Geest die in onze harten getuigt dat de Schrift door God is ingegeven. Ze bewijst zichzelf, onafhankelijk van onze argumentaties. Wij willen de Bijbel ontvangen in de gehoorzaamheid van het geloof. Wij doen dat in vreugde en met liefde omdat de Schriften het goede nieuws van vergeving en bevrijding verkondigen.

De gereformeerde Schriftbeschuiving wil rekenen met tijd en cultuur van toen en van nu maar niet zo dat de cultuur gaat heersen over het gegeven Woord. Dan zijn we zomaar te kritisch tegenover de cultuur van toen en te weinig kritisch tegenover onze cultuur. Het ene Woord spreekt heel de mensheid aan. De uitleg van de Bijbel vraagt om een vergelijking van Schrift met Schrift. Zij houdt daarbij rekening met de geschiedenis van het heil in de voortgang van het Oude naar het Nieuwe Testament.

Deze voortgang laat zich volgen langs de lijn van schepping, zondeval en verlossing. In relatie tot de kruisdood en opstanding van de Heere Jezus Christus licht op die hele lijn het Koninkrijk van God op. In Christus ontvangen de gelovigen bevrijding van de schuld en de macht van de zonde. Zij ontvangen

in Hem een nieuwe identiteit. Zo delen zij in de nieuwe schepping, zij het nog onderweg naar de volmaaktheid. De concrete gestalte van het christelijke leven is de navolging van Christus. Deze gaat gepaard met kruisdragen, offers brengen en strijd leveren maar in het vreugdevolle perspectief van het Koninkrijk. In de stoet van pelgrims worden gelovigen moedige en blijmoedige kruisdragers.

V. Seksualiteit en huwelijk

De mens is door God geschapen, mannelijk en vrouwelijk. Man en vrouw zijn gelijk in de relatie tot hun Schepper maar verschillend ten opzichte van elkaar. Eigen aan de menselijke seksualiteit als scheppingsgave is de gerichtheid op de andere sekse. In vreugde delen man en vrouw het leven en in vruchtbaarheid geven zij nieuw leven door. Deze gave is door de zondeval wel geschonden maar toch bewaard gebleven. Huwelijk, seksualiteit en het ontvangen van kinderen staan onder het teken van de zegen van God. Zowel in Oude als Nieuwe Testament is seksualiteit geen drift tot eigen geluksbeleving. Ze blijft een gave dienstbaar aan de eer van God, aan relaties in liefde, eerbied en trouw en ook aan het voortbestaan van het menselijk geslacht.

Als trouwverbond is het huwelijk van de gelovigen een afspiegeling van het verbond tussen God en mensen. En ook van de verbondenheid tussen Christus en zijn gemeente. De huwelijksband wordt dan ook gesmeed voor het leven. Zij brengt twee mensen met heel hun persoon-zijn bijeen. Deze band wordt bevestigd met een wederzijdse belofte ten overstaan van een derde. Hiermee wordt onder meer de gave van de seksualiteit beschermd. Deze vindt zijn geëigende plaats binnen dit verbond.

Het verlangen van man en vrouw naar elkaar staat niet op zichzelf. Het verwijst naar het verlangen naar de vervulling van het allerhoogste geluk. Dat bestaat in de band van de mens met zijn Schepper. De diepste completering van het man- of vrouw-zijn wordt gevonden in de verbondenheid met God door Christus. Seksualiteit en huwelijk worden in het Nieuwe Testament gerelativeerd door de toekomstbelofte van het 'God alles in allen'. In dat licht wordt het ongehuwd-zijn door de Heere Jezus en door Paulus gezien als een gelijkwaardig alternatief en als een mogelijkheid om de komst van het Koninkrijk te dienen.

VI. Schriftgegevens in discussie

De woorden 'homoseksualiteit' en 'homoseksuele relaties' zoeken we in de Bijbel tevergeefs. Waar van homoseksualiteit sprake is, betreft dat op het eerste gezicht alleen homoseksueel gedrag. We bespreken de voor het onderwerp meest relevante teksten.

- a. Genesis 1 en 2. Uitgaande van de seksualiteit als scheppingsgave aan man en vrouw, moeten homoseksuele gevoelens en een homoseksuele gerichtheid worden gezien als teken van de gebrokenheid ten gevolge van de zondeval. In deze gebrokenheid delen allen op een eigen manier, zodat niemand zich moet verheffen of zich minderwaardig hoeft te voelen.
- b. Romeinen 1: 26 en 27. In de eerste hoofdstukken van zijn brief maakt Paulus duidelijk dat alle mensen zonder onderscheid alleen behouden kunnen worden via rechtvaardiging door het geloof in Christus. De apostel somt meer dan twintig zonden op waarmee de mens schuldig staat voor God (1: 29-31). De seksuele omgang tussen mensen van gelijk geslacht stelt hij niet voorop omdat deze zonde erger zou zijn dan de andere. Wel doet hij dat omdat deze zonde de aard van de zonde duidelijk maakt: dat de mens het geschapene vereert boven de Schepper. Zo is hij in zijn denken verduisterd geraakt en in zijn doen verward. 'Tegennatuurlijk' handelen is hier niet een handelen dat ingaat tegen de actuele natuur van een individueel persoon. Het is een handelen dat ingaat tegen de bedoeling van de Schepper.

De verklaring waarbij Paulus alleen heidense tempelprostitutie af zou wijzen, of anders de homoseksuele omgang tussen een heer en zijn slaaf, voldoet niet en wordt met argumenten

weerlegd. Ook valt niet hard te maken dat Paulus alleen decadent en losbandig gedrag af wil wijzen. Alle homoseksueel handelen valt onder het oordeel van 'schandelijk' en 'onrein'. Deze woorden herkenden Joodse lezers uit de Griekse vertaling van het boek Leviticus. Maar dit oordeel stemt ook overeen met dat van de heidense omgeving. Een homoseksueel handelen tussen gelijkwaardige, vrije burgers werd niet geaccepteerd, laat staan een homoseksuele relatie.

Paulus schrijft niet uitdrukkelijk over een homoseksuele gerichtheid, hoewel die in de antieke wereld wel bekend was en bij Paulus waarschijnlijk ook. Hij schrijft daar niet uitdrukkelijk over maar dat betekent niet dat hij ons daarover niets te zeggen heeft. In Romeinen 1 schrijft Paulus juist vanuit de verwevenheid van persoon en handelen. In zijn handelen blijkt hoezeer de mens (alle mensen en ieder mens) tot in zijn diepste wezen vervallen is aan zonde en gebrokenheid.

- c. 1 Korintiërs 6: 9-10 en 1 Timoteüs 1: 9-10. Bij 'schandknappen' en 'mannen die met mannen slapen' gaat het om mannen en jongens die vasthouden aan een zondige levenswijze. Deze vormt een blokkade voor het ingaan in het Koninkrijk van God. Sommigen in de gemeente van Korinte hebben zich tot Christus gewend en bevrijding gevonden. Zij leven nu door genade onder een nieuwe heerschappij.
- d. Leviticus 18: 22 en 20: 13. Het gaat in deze hoofdstukken om bepalingen tegen zonden die de toekomst van het volk Israël in het beloofde land in gevaar brengen. Al deze zonden vallen onder het concluderende oordeel dat ze een 'gruwel' zijn in de ogen van de Heere (18: 26v en 29v). Het valt op dat slechts een van de genoemde zonden dat oordeel ook afzonderlijk krijgt: homoseksueel gedrag.

Het verbod daarop heeft een cultisch aspect: in heidense heiligdommen waren zogenaamde 'heilige mannen' actief. Maar deze mannelijke prostituees worden als zodanig niet genoemd. Bovendien is het verband waarin dit verbod staat algemener. Dit verbod sluit aan bij een verbod op homoseksuele omgang in het algemeen, ook in andere oud-oosterse wetgeving. Het woord 'gruwel' wijst op het bijeenbrengen van zaken die niet bij elkaar passen. Het verbod beschermt de grenzen die God in de schepping stelde. Ook beschermt het de fundamentele van menselijk samenleven en daarmee van Israël's volksbestaan en het onderstreept het heilige karakter van Gods volk te midden van de andere volken.

- e. Genesis 19. In Sodom wordt de gastvrijheid ernstig geweld aangedaan. Verkrachting was een wapen om overwonnen vijanden van hun laatste mannelijke waardigheid te beroven. Hard is het oordeel van God, waarbij niet alleen de schending van het gastrecht in het geding is maar ook de tegennatuurlijke manier waarop. Door daaraan te refereren wijst ook de apostel Judas impliciet homoseksueel gedrag af (Judas: 7-8). De situatie van Genesis 19 is zo extreem en eigensoortig, dat deze niet toepasbaar is bij een pastorale benadering van homoseksuele broeders en zusters die rekening willen houden met de wil van God.
- f. Richteren 19. Een aan de vorige verwante geschiedenis maar nu speelt die zich af binnen Israël zelf. Uit het woordgebruik wordt duidelijk dat de verkrachting van een vrouw wordt gezien als een misdaad maar de voorgenomen verkrachting van een man als een 'schanddaad'. Ook in deze geschiedenis speelt affectie tussen mensen van gelijk geslacht geen enkele rol.

VII. Bijbeltekst en actualiteit

De christelijke kerk heeft de eeuwen door elke homoseksuele relatie afgewezen. Maar dan kan niet worden volstaan met het citeren van Bijbelteksten. Deze moeten worden gewogen. Geldt een Bijbels verbod in de toenmalige cultuur onverminderd in de onze? Sommige wetsbepalingen uit het Oude Testament blijken in het Nieuwe Testament al niet meer geldig. Hoe wil de Schrift op dit punt gelezen worden? Kent de Bijbel de homoseksuele gerichtheid wel?

Een homoseksuele gerichtheid is een teken van de gebrokenheid omdat deze de door de Schepper bedoelde gerichtheid op de andere sekse mist. Binnen een homoseksuele relatie ontbreekt de schepselmatige verscheidenheid die nodig is om elkaar als mens te completeren. Ook ontbreekt de met de schepping gegeven mogelijkheid om kinderen voort te brengen. Ieder mens ondervindt overigens op dit terrein en op andere terreinen de gebrokenheid ten gevolge van de zondeval.

God is in zijn ondoorgrondelijke liefde een weg van herstel gegaan, via het verbond met Abraham en zijn kinderen. In Christus doet God zijn Koninkrijk komen. De schatten die de Koning uitdeelt, zijn de vergeving van zonden, de bevrijding van zelfrechtvaardiging en hoogmoed maar ook van verslavende machten. Op zichzelf zou de verlossing in Christus ook kunnen leiden tot een herstel van een beschadiging op het gebied van de seksuele gerichtheid. Hierbij moet evenwel worden bedacht dat het heil dat er nu 'reeds' is 'nog niet' ten volle werkelijkheid is geworden. Wel hebben gelovigen in Christus een nieuwe identiteit ontvangen. Dat brengt hen in de navolging van hun Here tot het op zich nemen van hun kruis, in gehoorzaamheid aan Gods geboden. In de strijd, die dat geeft, is er de belofte van de kracht van de heilige Geest.

Maar was Paulus inderdaad wel bekend met de diepe verwevenheid van homoseksuele gerichtheid met het hele persoon-zijn? Als hij daarvan evenveel geweten zou hebben als wij vandaag, zou hij dan niet milder geoordeeld hebben? In de Griekse oudheid werd een verhouding tussen twee volwassen burgers van gelijk geslacht niet geaccepteerd. Wel die tussen een volwassen man en een jongen. Ook was men bekend met een aangeboren homoseksuele gerichtheid. We vinden daarvoor aanwijzingen bij Griekse filosofen en Romeinse schrijvers. Deze aanwijzingen dateren zowel van vóór als van kort na Paulus' tijd. Daarom kan worden aangenomen dat ook Paulus heeft geweten van een seksuele voorkeur die niet altijd op een persoonlijke keus berust. Bij zijn beoordeling van homoseksueel handelen in de brieven aan de Romeinen en de Korintiërs – ingegeven door de Geest - speelt dit onderscheid evenwel geen rol.

In onze tijd vragen individualiteit en authenticiteit om ruimte voor de beleving van gevoelens die men beschouwt als behorend bij het diepste wezen. In vergelijking met de Bijbeltijd is dat nieuw. Maar naar onze overtuiging hebben de woorden van de Bijbelschrijvers een gezagvolle betekenis die uitgaat boven hun eigen tijd en context.

De afwijzing van homoseksueel gedrag kan ook niet worden gerelativeerd door de Schriften te lezen vanuit een bepaalde kerngedachte. Genoemd wordt dan het verbond. Zolang menselijke relaties de liefde en trouw van Gods verbond weerspiegelen, kan de invulling van die relaties variëren. Maar toegepast op homoseksualiteit, wordt het verbond dan losgemaakt van de schepping.

Anderen kiezen de liefde zelf als kerngedachte. Is de liefde er niet op uit de ander helemaal tot zijn recht te laten komen? Daarbij moet aangetekend worden dat Bijbels bezien de liefde niet de vervanging maar de vervulling is van de wet. Dat geldt ook daar waar de liefde leidend is bij het beoordelen van de levenswijze van een ander. De liefde moet niet de gestalte krijgen van een tolerantie die op gespannen voet staat met het hele Bijbelse spreken. Parallellen met Mozes' toestaan van de scheidbrief gaan niet op.

Ook 'vrijheid' wordt soms als kerngedachte gehanteerd. In de Bijbel zelf zien we gaandeweg meer vrijheid voor achtergestelden: vrouwen en slaven bijvoorbeeld. Wil het evangelie niet ook vrijheid brengen aan mensen met een homoseksuele gerichtheid? Dat is zeker waar maar de Bijbelse vrijheid concurreert niet met de door God gegeven patronen voor het menselijk samenleven. Wat de homoseksuele relatie betreft, laat de Bijbel geen ontwikkeling zien naar meer vrijheid.

Aparte aandacht verdient de geldigheid van oudtestamentische geboden. Beide testamenten getuigen van het ene heilshandelen van de ene God. De geboden staan in het teken van de bewaring bij de vrijheid die God zijn volk verschaft. Dat Christus Gods wet heeft vervuld betekent dat we vele

oudtestamentische geboden niet meer volgen. Andere worden juist aangescherpt. Ook de apostelen blijven uitgaan van de hele Schrift. Zo kan Paulus vrijmoedig teruggrijpen op Leviticus.

Naast de eenheid is er in de Schrift ook verscheidenheid. Voor de geldigheid van de geboden is van belang te weten of deze speciaal bedoeld zijn voor Israëls eredienst of burgerlijke samenleving. Israëls eredienst is in Christus vervuld. Dat Hij de straf gedragen heeft, stelt de oudtestamentische straf op concrete zonden in een ander licht. Niet alle geboden zijn uitsluitend moreel van aard. Alle geboden hebben wel een morele dimensie tot bevordering en bescherming van het mens-zijn en de samenleving voor Gods aangezicht. Deze morele dimensie is niet altijd direct zichtbaar. Het verbod op homoseksueel handelen heeft meer dan een cultische dimensie. Dat het expliciet slechts eenmaal voorkomt, bevestigt de onomstreden kracht en centrale functie. Daarnaast keert het terug in het Nieuwe Testament.

In het Nieuwe Testament blijken sommige verboden een voorlopige geldingskracht te hebben, bijvoorbeeld het eten van bloed. Naar analogie hiervan spreken sommigen van een beperkte geldigheid van het verbod op homoseksueel verkeer. Dit zou slechts passen in een cultuur waarin de individualiteit helemaal ondergeschikt was aan het collectieve. In het Nieuwe Testament komt de individuele persoon meer naar voren. Maar ook deze is blijvend geroepen tot heiliging. Dat laatste motief weegt bij de Bijbelse beoordeling van homoseksualiteit zwaarder dan dat van de collectiviteit.

Ook de gedachte van de aanpassing biedt niet meer ruimte. Om zijn Woord ingang te doen vinden in de heersende cultuur, zou God aanvankelijk polygamie en patriarchaat hebben gedoogd. Om dezelfde reden zou Paulus homoseksuele omgang juist hebben afgewezen. In onze tijd zou juist het toestaan daarvan de verbreiding van het evangelie ten goede komen. Maar Paulus beroept zich niet op de cultuur, hij schrijft vanuit schepping, zondeval en verlossing.

Uit de teksten en hun weging moet de conclusie zijn dat de Schrift geen ruimte laat voor homoseksueel gedrag en voor relaties waarin dit een plaats heeft.

VIII. Kerk en gemeentelid

De kerk als geheel zoekt door weging een weg maar welk gezag heeft daarin de persoonlijke weging van het individuele gemeentelid? In de kerk geeft niet de heersende cultuur maar Gods Woord de doorslag voor onze levensstijl. Alle individuele gemeenteleden zijn daarop aanspreekbaar. De Geest leidt de gelovige tot de waarheid, ook wat de moraal betreft. De Geest geeft leiding in verbondenheid aan Christus. Hij was volstrekt een van wil met de hemelse Vader. Zo vindt een mens het ware mens-zijn.

De seculiere mens ziet niet hoe een verbod op een homoseksuele relatie het mens-zijn kan dienen. Dat kan ook voor kerkmensen moeilijk zijn maar ook als wij de precieze bedoeling niet kennen, blijft de roeping tot gehoorzaamheid. De kerk heeft dit verbod dan ook de eeuwen door gehandhaafd. Daarbij zijn wel zonden begaan. Het verbod is onbarmhartig en wreed gehanteerd. Daarover dient schuld te worden beleden. Maar een verkeerde hantering af te wijzen is iets anders dan van het goede gebod af te wijken. Al wordt de strafmaat bij het verbod in het Nieuwe Testament niet overgenomen, het verbod zelf wel.

Het kan voorkomen dat trouw meelevende gemeenteleden op het punt van hun homoseksualiteit andere conclusies trekken. Op zichzelf staat elke gelovige direct voor God. Maar als belijdend lid van de kerk heeft men zich wel onder herderlijk opzicht en tucht van de kerkenraad geplaatst. Deze gewillige onderwerping rust in wat de Bijbel over de plaats van de ambtsdragers zegt. Ouderlingen geven stem aan wat de gemeenschap der heiligen van de wil van God heeft verstaan uit de Schrift. Dat geeft ouderlingen de bevoegdheid om te oordelen over wat strijdig is met de eer van God en de

heiligheid van de gemeente. Bij de uitleg van de Schrift weegt deze bevoegdheid zwaarder dan die van de individuele gelovige.

Er zijn vragen die het vermogen van een plaatselijke kerkenraad te boven gaan. Het is dan van grote waarde de hulp in te roepen van het kerkverband. Dan moet, behoudens het recht van appel, wat breed besloten wordt wel voor vast en bondig worden gehouden. Ook is het kerkelijk ongerijmd wanneer homoseksuele broeders en zusters met een overgang naar een andere plaatselijke kerk met een heel ander pastoraal beleid te maken krijgen. Een gemeentelid dat desondanks een eigen weg gaat, zal ernstig en liefdevol moeten worden vermaand, in wijsheid en fijngevoeligheid.

IX. Kerkelijke uitspraak

Op basis van bovenstaande deed de generale synode de volgende uitspraak:

1. de generale synode erkent dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken in het verleden in het algemeen te weinig specifieke aandacht is geweest voor een pastoraal spreken en handelen inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties;
2. gemeenteleden met een homoseksuele gerichtheid hebben binnen de gemeente van Christus dezelfde positie als andere leden van de gemeente. Hun gerichtheid doet daaraan niets af. Zij zijn volwaardig en gelijkwaardig lid van de gemeente, delen in de onderlinge zorg en worden met hun eigen gaven ingeschakeld tot opbouw van het geheel;
3. seksuele omgang tussen mensen van gelijk geslacht en relaties waarin die omgang gestalte krijgt, zijn niet in overeenstemming met het Woord van God en moeten derhalve zonde worden genoemd. Hierbij heeft de kerk in haar pastorale verantwoordelijkheid de weg van kerkelijke vermaning te gaan in overeenstemming met Schrift, belijdenis en kerkorde;
4. de hantering van dit Bijbelse spreken ten aanzien van homoseksualiteit en homoseksuele relaties in prediking, catechese en pastoraat dient in de gezindheid van Christus te geschieden.

❖ Pastorale handreiking ten dienste van de plaatselijke gemeenten (deel C van het rapport)

Inleiding

Uitgaande van de gangbare cijfers zouden onze kerken tussen de anderhalf- en tweeduizend leden met een homoseksuele gerichtheid kunnen hebben. Dat er homoseksuele leden zijn, weten wij vanuit de pastorale praktijk. Deze handreiking aan pastores heeft als basis het voorgaande visiedocument. De handreiking heeft als doel homoseksuele broeders en zusters bij te staan hun weg te gaan bij het Woord van God en hun eigen plaats te hebben in de gemeente van Christus.

I. Pastoraal principe

Wij ontvangen de homoseksuele broeder of zuster als een even kostbaar en even kwetsbaar gemeentelid als ieder ander. De eigen specifieke kwetsbaarheid vraagt wel om bijzondere aandacht. De bewustwording van een homoseksuele gerichtheid brengt verwarring en eenzaamheid met zich mee. Onbegrip en afwijzing kunnen ernstige gevolgen hebben. Voor de gelovige geeft de relatie met God een extra dimensie aan de nood: wie ben ik voor de Heere? Ook voor de gelovige vormt zijn homoseksualiteit soms aanleiding tot eenzaamheid, depressie of erger. De aanwezigheid van een pastor kan van groot belang zijn.

Het pastoraat van de gemeente rust in de mensenliefde van God, verschenen in Christus Jezus. Deze liefde is reddend maar tegelijk richtinggevend. Bij wat Paulus schrijft in Romeinen 1 mag Romeinen 12: 8 niet vergeten worden. En tussen Leviticus 18 en 20 staat 19: 18b. De kwetsbaren moeten in de gemeente een veiligheid vinden die omsloten is door heiligheid. Deze heiligheid krijgt gestalte in de gehoorzaamheid aan Gods geboden. Zo staat ook in het pastoraat liefde niet tegenover gebod. Noch het eigen gevoel, noch de publieke opinie kunnen zoveel zegen beloven als de weg van Gods Woord.

II. Pastorale positie

Een houding van ootmoed past ons. Heel lang zijn homoseksuelen in de samenleving gestigmatiseerd en in een kwaad daglicht gesteld. Zij zijn regelmatig slachtoffer geworden van fysiek, psychisch of verbaal geweld. Al te lang heeft de kerk zich in haar houding niet van de wereld onderscheiden. Maar nog altijd is ook in de kerkelijke jongerencultuur 'homo' een scheldwoord. Homoseksuele broeders en zusters ondervinden nog onbegrip en soms een veroordelende houding. Er is reden om schuld te belijden voor de Heere én voor onze broeders en zusters.

Ook behoedzaamheid is nodig. Dat sluit duidelijkheid niet uit. Wij mensen zijn geroepen de eer van de Heere te dienen en dan moet zonde zonde worden genoemd. Maar wij moeten waken voor een snel oordeel. Bepaald gedrag is soms niet wat het lijkt. We moeten waken voor een oordeel waarbij wij zelf buiten schot blijven. En zeker voor een laatste oordeel.

Ootmoed en behoedzaamheid zijn nodig maar in de overtuiging dat de Geest pastoraat gebruikt om broeders en zusters te helpen hun eeuwige bestemming te vinden in God. Pastoraat ziet om naar mensen op hun geloofs- en levensweg binnen de context van de samenleving. Dit omzien gebeurt in gehoorzaamheid aan het Woord, in de kracht van de Geest en binnen de gemeente van Christus. Dit pastoraat is niet voorbehouden aan ambtsdragers. De gemeente als geheel biedt homoseksuele broeders en zusters een plaats. Alle leden hebben een verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar.

III. Pastoraal perspectief

De bewustwording van een homoseksuele gerichtheid heeft zelfaanvaarding tot doel. Men kan zeggen dat zelfaanvaarding ook het doel is van Bijbels pastoraat. Maar dan wel zo dat met dit 'zelf' de identiteit wordt bedoeld die een mens vindt in Christus, door het wonder van de wedergeboorte. Deze nieuwe identiteit omvat en heiligt ook de seksuele gerichtheid en persoonlijke overtuigingen en keuzes met betrekking tot seksueel gedrag. De gelovige wordt met zijn totale eigenheid 'ingelijfd' in de dood en opstanding van Christus. Zo wordt hij een nieuwe schepping, zij het dat er nog een weg te gaan is in het proces van heiliging en gelijkvormig worden aan Christus. Dat brengt verzet met zich mee tegen de zonde. Maar ook de gebrokenheid als gevolg van de zonde zal niet zondermeer worden aanvaard. Soms is nu al een zekere mate van herstel mogelijk. Zo niet, dan mogen we in de kracht van de genade met het onvolkomene leren leven. Iemand bij wie de homoseksuele oriëntatie wezenlijk tot zijn persoon-zijn behoort, mag zich geroepen weten als zodanig de Heere en zijn Rijk te dienen. Homobroeders en -zusters kunnen dat juist vanwege hun eigenheid op een authentieke wijze doen.

Identiteit is een totaalbegrip. Het bepaalt alle aspecten van ons mens-zijn: denken en dromen, wensen en willen, voelen en praten, doen en laten. Dat maakt een scheiding van 'zijn' en 'doen' onmogelijk. Tegelijk maakt de Heere Jezus ons duidelijk dat wensen niet onvermijdelijk leidt tot doen. Daartussen heeft de wil een belangrijke plaats. Een gelovige christen kan zich met zijn vernieuwde wil tegen zondig begeren teweerstellen.

De pastor doet er goed aan van de psychologie te leren langs welke weg iemand zich doorgaans van zijn homoseksuele gerichtheid bewust wordt. Laat hij zijn benadering in wijsheid afstemmen op de fase waarin zijn gemeentelid zich bevindt. Vaak zal dat de fase van de *coming out* zijn. Deze fase is voor het desbetreffende gemeentelid zeer ingrijpend. Goed pastoraat begint met het besef daarvan.

De pastor zou zich kunnen afvragen of hij met zijn broeder of zuster een weg moet gaan die gericht is op verandering van de seksuele oriëntatie. Die mogelijkheid mag niet geheel worden uitgesloten. Alleen al niet vanwege de almacht van God maar ook niet omdat de achtergrond van de homoseksualiteit soms traceerbaar is naar bepaalde ervaringen of omstandigheden in het verleden. In de meeste gevallen moet verandering echter onmogelijk worden geacht. Dan zal de homoseksuele

gerichtheid levenslang 'een doorn in het vlees' blijven. Pastor en gemeente zullen hun broeder of zuster dan ondersteunen in de aanvaarding van die realiteit.

In het kader van die ondersteuning zal onthouding ter sprake moeten komen: het niet kunnen aangaan van een intieme relatie. In Bijbels licht kan daarover op twee manieren toch in positieve zin worden gesproken. Alleen-gaan kan een gave worden ten dienste van gemeente en Koninkrijk. Zo spreekt Paulus over zijn eigen alleen-gaan in 1 Korintiërs 7. In de tweede plaats worden alle gelovigen opgeroepen tot onthouding, namelijk van seksuele omgang buiten het huwelijk. De positieve bedoeling hiervan is de heiligheid en reinheid van een levenswandel in de navolging van Christus. Maar spreek niet lichtvaardig over een 'leven in onthouding'! Velen blijven de ervaring houden van een pijnlijk gemis. En het geeft strijd. Paulus zegt dat wie zich niet beheersen kan, beter kan trouwen. En juist dat is een weg die voor onze homoseksuele broeders en zusters niet open ligt...

Elke oprecht bewogen pastor zal de intentie herkennen achter het pleidooi dat sommigen doen om als kerk vrede te hebben met homoseksuele relaties van liefde en trouw, ook al om te voorkomen dat het branden van begeerte zou leiden tot groter kwaad. Daarbij wordt nogal eens verwezen naar de tegemoetkomendheid van God in het toestaan van de scheidingsakte en ook in het gedogen van polygamie. Maar alleen al op inhoudelijke gronden gaan deze vergelijkingen mank. Afgezien daarvan vinden we nergens in de Bijbel een dergelijke tegemoetkomendheid met betrekking tot homoseksuele relaties.

Het is dan ook beter elkaar te wijzen op de zelfbeheersing die behoort bij de vrucht van de Geest. Deze wordt aan alle gelovigen geschonken. We kunnen daarmee onze zwakke wil versterken, zodat we ons niet door natuurlijke neigingen laten leiden. Wij willen tot troost niet allereerst wijzen op andere kruisdragers in de gemeente maar op het voetspoor van de Heere Jezus als kruisdrager. Het gebed is het kanaal dat ons aan de Wijnstok verbindt. Zo stroomt ons de vrucht van de Geest tegemoet.

Van pastoraal belang is de vraag of de zelfbeheersing zich ook uitstrekt tot homoseksuele gevoelens. Kan het geboeid zijn door de schoonheid en uitstraling van iemand van hetzelfde geslacht alleen maar behoren bij de oude mens? Dat zou neerkomen op de totale ontkenning van de seksuele dimensie van de vernieuwde mens. Het moet mogelijk zijn homoseksuele gevoelens en een overeenkomstige gerichtheid gelovig te erkennen en aanvaarden. Dat is iets anders dan deze te idealiseren: zij blijven tekenen van de gebroken werkelijkheid. In positieve zin kan de zelfbeheersing worden gevoed door het zoeken van de vreugde in God en door de concentratie op Christus die in zijn aanwezigheid 'schoner dan alle mensenkinderen' is. Ieder mens vindt zijn echte completering alleen in de gelovige verbondenheid met Christus. Al kruisdragend. Dat geldt inderdaad alle gelovigen.

Ook gelovigen struikelen vaak. Dan bidt de pastor met zijn broeder of zuster om vergeving. Sommigen hebben moeite zich het kindschap van God toe te eigenen. Dat kan het dragen van dit kruis extra zwaar maken. Ook dan is er het gebed om te pleiten op Gods beloften.

IV. Pastoraal profiel

Wil de pastor het beeld van de Goede Herder vertonen, dan zal dat in zijn contact met homoseksuele broeders onder andere uitkomen in zijn bewogenheid, luisteren, spreken, openheid en humor. De bewogenheid om de gebrokenheid van het bestaan zal hem typeren. Eerst al zoals hij die herkent in zijn eigen leven, ook op seksueel gebied. De homobroeder of -zuster is gevoelig op een echte nevenschikking in gezamenlijke onderschikking aan het Woord.

Laat de pastor aandachtig en actief luisteren zodat de ander zich echt gehoord weet. Bij een luisterhouding hoort ook de bereidheid zich te laten informeren door deskundigen. En als hij te

spreken komt, laten dan de Bijbelteksten over homoseksueel gedrag maar bewaard blijven voor een vervolgesprek. Lees eerst Bijbelteksten die spreken van de liefde waarmee God ieder aanvaardt die met een ontvankelijk hart tot Hem komt.

Een open, beschikbare en toegankelijke houding verlaagt de drempel. De mate van openheid wordt bepaald door het gemeentelid. Elk gemeentelid heeft het recht tegen de pastor niet te noemen wat hij alleen met God of met anderen wil delen. Als het gesprek echt blokkeert, is het wijs om in overleg een andere pastor te zoeken.

Humor, mits deze de toets van de Schrift kan doorstaan, kan een instrument zijn om de zwaarigheid van het gebroken bestaan enigszins te relativeren.

V. Pastoraat plaatselijk

We zetten breed in bij de verkondiging. Het is van groot belang dat de verkondiging in onze kerken verkondiging blijft van de volle raad van God. Een radicaal zondebegrip is nodig om de rijkdom van de verlossing in Christus te doen schitteren. Het gebed om de werking van de heilige Geest is daarbij onmisbaar. Deze doet berouwvolle zondaren in Christus een nieuwe, reine identiteit vinden. Het verkondigde Woord is daarbij het zaad van de wedergeboorte en ook groeizame melk.

In de prediking (en in het verlengde daarvan de catechese) moet ook de seksualiteit ter sprake komen. Op een positieve, lofzeggende wijze. Zo ook de seksuele gemeenschap, te beleven binnen de bedding van het publiek gesloten huwelijk van man en vrouw. Maar ook de ootmoed over het bederf in de zondeval. En de vreugde over de redding van de seksualiteit in Christus Jezus. Verwoord mag worden dat een homoseksuele gerichtheid op zichzelf geen zonde is en dat homoseksuele gevoelens dat ook niet per se zijn. Laat ook doorklinken dat een heteroseksuele gerichtheid niet minder getekend is door de gebrokenheid en even vatbaar voor zonde. Ook mag de gemeente worden oproepen in het publieke domein haat en afwijzing van mensen op basis van hun seksuele gerichtheid tegen te gaan.

Binnen de gemeente geldt het gebod elkaar te aanvaarden zoals Christus ons aanvaard heeft. Dat betekent: inclusief onze gebrokenheid. Vooral de kwetsbare gemeenteleden moeten op bescherming en zorg kunnen rekenen. In de warmte van het lichaam van Christus mag de nieuwe identiteit in Christus worden geboren en verder gevormd. Een mooie, concrete gestalte van de liefdevolle aanvaarding van homoseksuele broeders en zusters is daadwerkelijke gastvrijheid voor hen. Anderzijds wordt ook op henzelf een beroep gedaan om hun gaven in liefde in te zetten tot nut en heil van de anderen. Broeders met de gave om pastoraal of diaconaal leiding te geven, kunnen in dankbaarheid worden gekandideerd voor het ambt.

Doet de gemeente er goed aan gelijkgeslachtelijke vriendschap te stimuleren? Zou de kerkenraad kunnen verdragen dat twee vrienden of vriendinnen, met een belofte zich van seksuele handelingen te onthouden, samen onder één dak gaan wonen? Wie zijn broeder of zuster wil helpen de weg van Gods Woord te gaan, zal hem of haar ernstig ontraden op deze wijze de verleiding op te zoeken. Toch is het de vraag of aan homogemeenteleden een zuivere vriendschap met iemand van hetzelfde geslacht mag worden ontzegd. Te denken valt aan de niet-seksuele maar wel sterke, intieme en ook affectieve vriendschap tussen David en Jonathan. Op die wijze zou enigszins tegemoet gekomen worden aan het verlangen van homoseksuele broeders en zusters. Ook kunnen zij zo de gemeente herinneren aan het toekomstige geluk. Dat wordt immers niet gevonden in een huwelijksrelatie met één ander maar in de band met allen die in Christus zijn. De kerk doet er goed aan na te denken over omgangsvormen en pleisterplaatsen binnen de gemeente waar homobroeders en -zusters die in seksuele onthouding willen leven, vriendschap en genegenheid kunnen vinden bij elkaar en bij anderen. Een kerkenraad handelt in elk geval pas in de lijn van de Schrift als hij niet alleen aangeeft wat níet kan maar ook bereid is na te denken over wat wél kan.

Plaatselijk pastoraat zal ook aandacht hebben voor de familieleden van homoseksuele broeders en zusters. Bij ouders kan een veelheid van gevoelens leven als hun zoon vertelt 'op jongens te vallen' of hun dochter op meisjes. Een vader en een moeder kunnen verschillend reageren. Dat kan spanning geven in het eigen huwelijk. Zij mogen worden aangemoedigd om dicht bij elkaar te blijven en samen bij de Heere en ook om hun kind lief te blijven hebben als zichzelf en het aan te moedigen de band met de kerk niet te verbreken.

Wanneer er een relatie ontstaat, doen zich nieuwe dilemma's voor. Het is dan van belang helder te hebben bij wie welke verantwoordelijkheid ligt. Laat de deur altijd open blijven staan!

Wanneer de *coming out* een gehuwd gemeentelid betreft, is bijzondere zorg geboden voor de partner. De huwelijksband wordt beproefd maar hoeft niet per se te breken. Als er in het huwelijk kinderen zijn, komt niet alleen hun kijk op het huwelijk van hun ouders maar ook op het huwelijk in het algemeen onder druk te staan.

De waarde van pastoraat in de verkeringstijd kan ook met het oog op mogelijk latent levende homoseksuele gevoelens moeilijk worden overschat. Datzelfde geldt voor huwelijks catechese.

Wanneer een gemeentelid kiest voor een homoseksuele relatie en zich niet onttrekt aan de ambtelijke zorg, zal deze zorg ook het karakter van waarschuwing en vermaan moeten krijgen. Grote zorgvuldigheid is daarbij geboden want niet altijd is de aard van de relatie (direct) precies duidelijk. Als er reden is om te vermanen zal dat ernstig, barmhartig en bewogen geschieden. In het Nieuwe Testament wordt voor vermanen en vertroosten hetzelfde woord gebruikt. Dat mag de betrokken broeders en zusters veel zeggen. Bijbels vermaan aan hen die een andere weg kiezen, is ook van belang voor hen die soms zwaar strijdend, in gehoorzaamheid de weg van het Woord willen gaan. Het bevestigt de geloofwaardigheid van de ondersteuning die zij in het pastoraat ontvangen.

Wanneer liefdevol en geduldig vermaan niet het gehoopte effect hebben, heeft de kerkenraad de roeping om voort te gaan op de weg van de kerkelijke vermaning. Dit moet geschieden naar de eis van de Schrift, in overeenstemming met de belijdenis en aan de hand van de kerkorde. De eer van de Heere en de heiligheid van de gemeente nopen ertoe.

Wij ervaren met betrekking tot kerkelijke tucht wel een verlegenheid. Op zich is deze als sleutel van het hemelrijk onmisbaar. Maar is deze sleutel nog wel heilzaam te hanteren? De beleving in de gemeente is een probleem, evenals de kerkelijke verdeeldheid maar ook eigen verkeerd, selectief gebruik van de sleutel. Zijn de andere zonden die Paulus in Romeinen 1 noemt, in gelijke mate aanleiding tot vermaan en tucht als seksuele zonden? De tucht is als kenmerk van de ware kerk onopgeefbaar maar het functioneren ervan vraagt om herbezinning.

VI. Pastorale periferie

Ten slotte schrijven wij over het geheel van ons kerkverband. Dit wordt vanouds gekenmerkt door een zekere verscheidenheid. Tot nu toe bleef door Gods genade de band bewaard. Onze eenheid ligt in Schrift en belijdenis. De eenheid in verscheidenheid komt ook uit in een aantal plaatselijke beleidsstukken inzake homoseksualiteit. Alle kerkenraden nemen hun uitgangspunt in het Woord van God. Nergens worden homohuwelijken bevestigd, nergens door homostellen geadopteerde kinderen gedoopt, nergens zijn broeders die in een homoseksuele relatie samenleven ambtsdrager. Wel verdraagt men hier en daar homoseksuele relaties, als deze gekenmerkt worden door liefde en trouw.

Wereldgelijkvormigheid en aanpassing aan de huidige cultuur vormen ook in onze kerken een reëel gevaar. Als wij vrezen dat hiervan sprake is, hebben we kerkelijke vergaderingen om elkaar daarop te bevragen. De eer van de Heere en de broederlijkheid gebieden dat te doen en ook om zich daarvoor open te stellen.

Eerder werd al duidelijk dat wij in de Schrift geen ruimte zien om een homoseksuele relatie als 'noodverband' te verdragen. Maar het tijdelijk gedogen van een homoseksuele relatie wordt soms ook missionair gemotiveerd. Soms komt een van beide homoseksuele partners in een relatie (homohuwelijk? met geadopteerde kinderen? met zorgafhankelijkheid van een van beide partners?) tot geloof. Dan kan zich de vraag voordoen: hoe ver moet men in een gegeven situatie gevorderd zijn op de weg van heiliging, om geloofwaardig te kunnen getuigen van het deelhebben aan Christus en zijn heil? En dus om belijdenis te kunnen doen, eventueel gedoopt te worden en avondmaal te vieren?

Deze vraag laat zich ook stellen met het oog op eigen doopleden. Wij verwelkomen hen bij hun belijdenis niet voor niets regelmatig zo: welkom in de strijd! We ontvangen hen met hun oprechte voornemen en verlangen te vorderen op de weg van het heil en we vertrouwen erop dat de Geest hen verder zal helpen. Op zichzelf heeft de zonde geen minuut bestaansrecht in ons leven. Maar de invloed en kracht ervan werkelijk kwijt te raken, dat vraagt tijd. Dat mag ook geduld geven in de gemeente. De gemeente is eerder te vergelijken met een werkplaats dan met een showroom.

In een aantal van onze kerken wordt de weg van sommige eigen leden of toetreders die in een homoseksuele relatie leven, in missionair-pastoraal licht gezien. Dan gedooft men deze relatie voornamelijk. Vanuit het kerkverband is dan de oprechte vraag: Hoe doet u recht aan de zorg om de heiligheid van de gemeente in de omgang met de heilige God? Vanuit deze gemeenten kan de oprechte vraag aan het kerkverband zijn: Hoe doen wij recht aan het feit dat de heiligheid van de gemeente nog niet volkomen is? Hoe aan het geduld van de heilige God zelf?

De openbaarheid van de zonde en de moeite om het tijdelijk gedogen daarvan uit te leggen bijvoorbeeld aan met name jongeren, moet voor kerkenraden een reden kunnen zijn om de geloofsbelijdenis van homoseksueel samenlevenden aan te houden. Daarbij mag bedacht worden dat de vroege kerk aan de doop een catechesetraject van enkele jaren vooraf liet gaan. Uit het geheel van het rapport mag duidelijk zijn wat ook in missionaire situaties het uitgangspunt moet zijn.

Wat wij niet kunnen overzien is dat zich een uitzonderlijke situatie voor kan doen waarin een kerkenraad zich genoodzaakt weet om van dit uitgangspunt af te wijken. De onmogelijke mogelijkheid wordt dan tijdelijk een mogelijke onmogelijkheid. Ook dan zal de pastorale richting duidelijk moeten zijn. Er zal in de gemeente bij een eenparige erkenning van het 'reeds' pijn worden gevoeld bij het 'nog niet' van het heil in deze situatie. De zorgvuldigheid binnen de kerkenraad en de eenheid binnen het kerkverband zijn dan gediend met een voorafgaande adviesaanvraag door de kerkenraad bij de classis.

Tot besluit

Deze *handreiking* is meer dan een *vingerwijzing* maar minder dan een *handleiding*. Zij wil ten dienste zijn van het plaatselijk pastoraat dat aan alle broeders en zusters zegt dat er een Herder is.